

ESTRADA MUSIQASI ELEMENTLARINING ZAMONAVIY O'ZBEK XOR SAN'ATIDA INTERPRETATSION VA STRUKTURAVIY TRANSFORMATSIYASI

Sultonmurodova Gulshoda Saidmurod qizi

Sultonmurodovagulshoda1708@gmail.com

O'zbekiston Davlat Konservatoriyasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada estrada musiqasi elementlarining zamonaviy o'zbek xor san'atiga ta'siri kompleks ilmiy yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda melodik, ritmik va garmonik transformatsiyalar, shuningdek, ijrochilik va aranjirovka jarayonlaridagi o'zgarishlar o'rganiladi. Janrlararo integratsiya natijasida yuzaga kelgan yangi badiiy-estetik xususiyatlar aniqlanadi hamda xor san'atining rivojlanish istiqbollari asoslab beriladi.*

Kalit so'zlar: *estrada musiqasi, xor san'ati, transformatsiya, interpretatsiya, aranjirovka, garmoniya, ritmika, vokal texnika, janrlararo sintez.*

INTERPRETATIONAL AND STRUCTURAL TRANSFORMATION OF ELEMENTS OF POPULAR MUSIC IN MODERN UZBEK CHORAL ART

Gulshoda Sultonmurodova Saidmurod qizi

Sultonmurodovagulshoda1708@gmail.com

The State Conservatory of Uzbekistan

Abstract: *In this article, the influence of elements of pop music on modern Uzbek choral art is analyzed based on a complex scientific approach. The research examines melodic, rhythmic and harmonic transformations, as well as changes in performance and arrangement processes. New artistic-aesthetic features resulting from inter-genre integration are determined and prospects for the development of choral art are justified.*

Key words: *pop music, choral art, transformation, interpretation, arrangement, harmony, rhythm, vocal technique, inter-genre synthesis.*

Zamonaviy musiqa madaniyatida globalizatsiya va madaniyatlararo almashinuv jarayonlari turli janrlarning o'zaro yaqinlashuviga olib kelmoqda. Bu jarayon, ayniqsa, estrada musiqasi kabi ommaviy janrlarning akademik musiqa yo'nalishlariga kirib borishida yaqqol namoyon bo'ladi.

Xor san'ati ham ushbu jarayondan chetda qolmay, yangi badiiy ifoda vositalari bilan boyib bormoqda.

Ilmiy adabiyotlarda qayd etilishicha, "zamonaviy musiqa rivojida janrlararo integratsiya asosiy harakatlantiruvchi omillardan biri hisoblanadi" (Karomatov, 2010).

Shu nuqtai nazardan, estrada musiqasining xor san'atiga ta'sirini o'rganish dolzarb ilmiy masalalardan biridir.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — estrada elementlarining zamonaviy o'zbek xor san'atida strukturaviy va interpretatsion transformatsiyasini aniqlash va ilmiy asoslashdan iborat.

Mazkur ilmiy ishda quyidagi metodlardan foydalanildi: Analitik metod — xor asarlarining musiqiy strukturasi tahlil qilish; Komparativ tahlil — an'anaviy va zamonaviy uslublarni taqqoslash;

Tarixiy yondashuv — estrada va xor janrlarining rivojlanish bosqichlarini o'rganish; Ijrochilik tahlili — vokal texnika va ansambl xususiyatlarini o'rganish.

Mazkur metodlar tadqiqotning tizimli va ilmiy asoslangan bo'lishini ta'minlaydi.

Estrada musiqasi XX asrda shakllangan bo'lib, uning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat: sodda va esda qoladigan melodik tuzilma; aniq va barqaror ritmik pulsatsiya; kengaytirilgan garmonik vositalar; ommaviylik va kommunikativlik.

Musiqashunos olimlarning fikriga ko'ra, "estrada musiqasi o'zining funksional soddaligi va emotsional bevositaligi bilan tinglovchiga tez yetib boradi" (Raximov, 2015).

Aynan ushbu xususiyatlar uning xor san'atiga samarali integratsiyasini ta'minlaydi. Strukturaviy transformatsiya: melodik, ritmik va garmonik jihatlar. Melodik transformatsiya-zamonaviy xor asarlarida estrada musiqasiga xos quyidagi melodik xususiyatlar kuzatiladi: qisqa frazalarga asoslangan tuzilma; repetitiv (takroriy) motivlar;

diatonik asosning ustuvorligi.

Natijada polifonik murakkablik kamayib, gomofonik faktura ustunlik qiladi. Bu esa xor asarlarini tinglovchilar uchun yanada tushunarli qiladi.

Ilmiy manbalarda ta'kidlanishicha, "melodik soddalashuv ommaviy auditoriya bilan kommunikativ aloqani kuchaytiradi" (Abdullayev, 2018).

Estrada musiqasining xor san'atiga eng sezilarli ta'siri ritmika orqali namoyon bo'ladi: sinkopa va off-beat urg'ular; ostinato ritmik formulalar; groove asosidagi ansambl birligi.

Bu elementlar xor ijrosiga dinamiklik va harakatchanlik bag'ishlaydi.

Masalan, zamonaviy xor aranjirovkalarida perkussiya effektlarini vokal orqali imitatsiya qilish (body percussion, vocal percussion) keng qo'llanilmoqda.

Estrada va jazz garmoniyasiga xos akkordlar xor musiqasiga quyidagicha kirib kelmoqda: septakkordlar (maj7, min7);

nonakkordlar; alteratsiyalangan akkordlar.

Bu esa xor tovush rangining boyishiga xizmat qiladi. Musiqashunoslarning fikriga ko'ra, "kengaytirilgan garmoniya xor tembrini yangi ranglar bilan boyitadi" (Saidov, 2020).

Interpretatsion transformatsiya va ijrochilik xususiyatlari: Vokal texnikaning evolyutsiyasi

An'anaviy akademik vokal texnikasi bilan bir qatorda quyidagi elementlar qo'llanilmoqda:

yumshoq ovoz chiqarish (soft tone); nutqqa yaqin artikulyatsiya; mikrofon texnikasi.

Bu esa xor ijrosini estrada uslubiga yaqinlashtiradi.

Ansambl tafakkurining o'zgarishi, Zamonaviy xor ijrosida quyidagilar muhim ahamiyat kasb etmoqda: umumiy ritmik birlik (groove); balans va tembr uyg'unligi; individual partiyalarning kollektiv funksiyasi.

Bu esa xor ijrosini ansamblga yaqinlashtiradi.

Sahnaviylik va performativlik Bugungi xor jamoalari faqat vokal ijro bilan cheklanmay: sahna harakatlari; xoreografiya; vizual effektlar, orqali asarning mazmunini kengaytiradi.

Aranjirovka jarayonining ilmiy-amaliy asoslari- Estrada asarlarini xor uchun moslashtirish murakkab ijodiy jarayon bo'lib, quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi: Melodik yadroni aniqlash;

Garmonik asosni qayta ishlash; Ovozlariga funksional taqsimot berish; Registr va tembr muvozanatini ta'minlash. Aranjirovka jarayoni haqida shunday deyiladi: "Aranjirovka — bu nafaqat texnik moslashtirish, balki yangi badiiy talqin yaratish jarayonidir" (Yusupov, 2017). Janrlararo sintez va estetik natijalar-Estrada va xor san'ati integratsiyasi quyidagi natijalarga olib keladi: xor musiqasining ommaviylashuvi; yosh auditoriyaning jalb qilinishi; milliy musiqaning zamonaviy talqini. Shu bilan birga, ayrim muammolar ham mavjud: akademik uslubning soddalashuvi; vokal texnikaning yengillashuvi; an'anaviy polifoniyaning kamayishi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, estrada elementlarining xor san'atiga kirib kelishi ikki tomonlama jarayon hisoblanadi. Bir tomondan, bu jarayon xor san'atini yangilaydi va ommaviylashtiradi. Ikkinchi tomondan esa, an'anaviy akademik mezonlarning zaiflashuviga olib kelishi mumkin.

Shu sababli, zamonaviy kompozitor va aranjirovkachilar oldida muhim vazifa turadi — innovatsiya va an'ana o'rtasida muvozanatni saqlash.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, estrada musiqasi elementlarining zamonaviy o'zbek xor san'atiga ta'siri quyidagi asosiy yo'nalishlarda namoyon bo'ladi: musiqiy tilning transformatsiyasi (melodiya, ritm, garmoniya); ijrochilik uslubining yangilanishi; aranjirovka faoliyatining rivojlanishi; janrlararo sintezning kuchayishi.

Mazkur jarayon xor san'atining yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qilmoqda. Xor asarlarida estrada elementlaridan foydalanishda milliy an'analarni saqlash zarur; Musiqi ta'limida zamonaviy aranjirovka ko'nikmalarini rivojlantirish lozim; Xor repertuarini boyitishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish maqsadga muvofiq; Janrlararo tadqiqotlarni yanada chuqurlashtirish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karomatov F. — O'zbek musiqa tarixi. Toshkent, 2010.
2. Raximov T. — Zamonaviy musiqa nazariyasi. Toshkent, 2015.
3. Abdullayev N. — Musiqiy tahlil asoslari. Toshkent, 2018.
4. Saidov B. — Garmoniya va aranjirovka. Toshkent, 2020.
5. Yusupov D. — Xor aranjirovkasi asoslari. Toshkent, 2017.

6. Apel W. — Harvard Dictionary of Music. Harvard University Press.
7. Nettl B. — The Study of Ethnomusicology. University of Illinois Press.